

8. Агропромисловий комплекс України: стан та перспективи розвитку – Інформаційно аналітичний збірник (випуск 5) – К. АЕН УААН – 2009 р.

9. Бидик А.Г. Підвищення конкурентноспроможності виробництва в АПК: дис.екон.наук: 08.07.04 / Бидик А.Г. – Тернопіль : Тернопільська академія народного господарства, 2004. – 170 с.

Рецензент – к.е.н., доцент Зоря О.П.

УДК 330.341.1:338.43

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

Круковська О.В., к.е.н.

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

Досліджено сучасний стан організації інноваційної діяльності та етапи її інституціоналізації в ринковій економіці. Надана оцінка інституціональних засад розбудови інновацій в економічних системах, у т. ч. в аграрній сфері економіки країни. Висвітлені проблеми інститутів інноваційної діяльності та їх вплив на інноваційний процес в аграрній сфері економіки. Визначений методологічний підхід та чинники конкурентноспроможності функціонування аграрної сфери вітчизняної економіки як інноваційна діяльність.

The current state of innovation and stages of institutionalization of the market economy. Assesses the institutional foundations of innovation in the development of economic systems, including in the agricultural sector of the economy. These types of problems Institutes of innovation and their impact on the innovation process in the agricultural sector of the economy. Designated methodological approach and competitiveness factors functioning agrarian sector of the national economy as innovation.

Постановка проблеми. Розвиток сучасного суспільства і забезпечення конкурентності господарських систем демонструють безапеляційну залежність від інновацій. Інноваційна діяльність як процес, базисний чинник ефективності економічних агентів й ринкового механізму є першопричина успіху у формуванні інститутів постіндустріального суспільства. Особливо значимим цей фактор слід вважати для соціально-економічних систем, які знаходяться на етапі продовження інституціоналізації до ринку. Реальним прикладом такого стану слід вважати аграрний сектор економіки України, який потребує інноваційної організації для підвищення конкурентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Піднята проблема не є поза увагою науки, а ґрунтовно досліджується, проте, застосований нами міждисциплінарний підхід дозволить забезпечити системність й удосконалення методології наукового пошуку. Пропонуємо квінсистенцію думок й напрацювань, теоретичних обґрунтувань концептуальної оцінки процесів інституціоналізації інноваційної діяльності в аграрному секторі. Вітчизняна інституціональна парадигма формується під впливом фундаментальних і прикладних досліджень М. Туган-Барановського, Р. Капелюшнікова, А. Чухна, В. Гейця, А. Гриценка, Т. Гайдая, В. Якубенка, В. Тамбовцева, В.Радаєва, С. Кірдіної, А. Шастітко, В. Вольчика, П. Саблука, В. Юрчишина, М. Маліка, С. Кваші, В. Месель-Веселяка, М. Дем'яненка, О.Шпичака, В. Зіновчука, Т. Ос-

ташко, М. Латиніна, О. Мороз, М. Йохна, М. Корецького, А.Мазура, Ю. Лопатинського та ін.

Інноваційна діяльність як процес і як інститут виступає обов'язковою умовою процесу у задоволенні потреб. Результатом інноваційної діяльності є створення інноваційної економіки, побудованої на знаннях і комерціалізації науки. Погоджуємося з думкою О.Ю. Мамедова [1], що інноваційна економіка має іншу будову й інші фактори розвитку, зокрема інститут громадянського суспільства, конкуренції, лібералізму [1]. Інститут інноваційної діяльності функціональний лише за умови об'єктивності стимулів з боку держави, ринку й суспільства. Ця діяльність приносить результат за відповідних інституціональних умов, а системо-утворюючим фактором даного процесу є наука. Інновації затримуються й можуть зароджуватися лише в інноваційно-організованій економіці, їх «батьком» є високотехнологічне виробництво, а «матір'ю» – інноваційно-організована економіка [1].

Таким чином, інноваційна діяльність у своїй основі залежить від цих двох факторів, хоча ми надаємо перевагу інституційному забезпеченню. В основі створення й розвитку інститутів інноваційної діяльності – підприємницька активність індивіда. Російські дослідники Є.В. Попов і М.В. Власов виділили інституціональні аспекти піднятого питання, виходячи з сутності підприємства як генератора та інкубатора інститутів виробництва нових знань [2]. Це витікає із можливостей і пріоритетів діяльності підприємства у ринкових умовах, які передбачають обов'язковість накопичення нових знань.

Постановка завдання. Метою даної статті є оцінка інституціональних засад розбудови інновацій в економічних системах, у т. ч. в аграрній. Така постановка проблеми дає нам можливість розкрити теоретико-методичні засади організації інноваційної діяльності та етапи інституціоналізації до ринку. З іншого боку, формування конкурентоспроможності у розвитку економіки залежить від інституціональних умов створення й впровадження інновацій. Пропонований ракурс розгляду піднятої проблеми цілком узгоджується з позиціями методології інституціоналізму як одного з передових концептуальних підходів до розуміння процесів, які відбуваються у ринковій економічній системі. Інституціональна концепція дозволяє пояснити процеси еволюційних змін у транзитивних економіках. Саме тому вважаємо її прийнятною як методологічний підхід до розгляду такого важливого аспекту організації функціонування аграрної сфери вітчизняної економіки як інноваційна діяльність. Акцент у розкритті питання зробимо на теоретичних положеннях, тому необхідно визначитися щодо сутності базових категорій і понять.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток аграрного виробництва в сучасних ринкових умовах повинен ґрунтуватися в основному на досягненнях науково-технічного прогресу, визначальна роль у якому належить розвитку науки та прискоренню інноваційної діяльності. Економічна сутність інновацій полягає в перетворенні потенційного науково-технічного прогресу в реальний, що втілюється в нових продуктах і технологіях. Зарубіжні фахівці [1, с. 5-6] вважають, що найбільш точне визначення інноваціям дає Центр інновацій компанії Cap Gemini Ernst and Young (Великобританія, Лондон), який ви-

значає це явище як «реалізацію вартості нового вирішення певної проблеми, що змінює правила гри». Таким чином, інновація – це інвестиція в новацію, матеріалізований результат, отриманий від вкладення капіталу в нову техніку або технологію, в нові форми організації праці, виробництва, обслуговування, виробництва та управління. Водночас інновація – комплексний процес створення, розповсюдження та використання інтелектуального товару, тобто інновацію можна також назвати інноваційним продуктом.

Ширше тлумачення терміну «інновація» дає Оксфордський тлумачний словник: «...будь-який новий підхід до конструювання, виробництва чи збуту товару, в результаті чого інноватор або його компанія отримують перевагу перед конкурентами. Використовуючи патенти, інноватор, який досягнув успіху, може забезпечити собі тимчасову монополію, хоча з часом конкуренти знайдуть шляхи виходу на вигідний ринок. Деякі компанії починають випуск нової продукції, орієнтованої на сформований попит, інші розробляють технологічні нововведення, які створюють нові ринки». Поняття «інновація» має ще такі значення: вкладення засобів в економіку, яка забезпечує зміну поколінь техніки та технології; нова техніка, технологія, яка є результатом досягнень НТП; розробка, синтез нових ідей створення нових теорій і моделей, впровадження їх у життя; політичні програми, які мають індивідуальний, неповторний характер.

Згідно Закону України «Про інноваційну діяльність», інновації - це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери. Таким чином, під категорію «інновація» в ЗУ «Про інноваційну діяльність» підпадають і інновації в сфері послуг. Крім того, в ст. 4 ЗУ «Про інноваційну діяльність» визначено перелік об'єктів інноваційної діяльності. Об'єктами інноваційної діяльності є:

- інноваційні програми і проекти;
- нові знання та інтелектуальні продукти;
- виробниче обладнання та процеси;
- інфраструктура виробництва і підприємництва;
- сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки;
- товарна продукція;

механізми формування споживчого ринку і збуту товарної продукції.

Ефективність інноваційної діяльності та її інститутів забезпечується лише при умові конструктивного підходу до функціонування приватної власності; налагодження взаємодії бізнесу, держави й суспільства в механізмі регулювання; підвищення якості правових інститутів; забезпечення високого рівня людського капіталу, а в кінцевому випадку власне створення інноваційної економіки. Тому на передній план виходить інституціональна модернізація економіки, у даному конкретному випадку – аграрної, здійснюється реформуванням системи інститутів і відносин, яке може здійснюватись як «зверху», так і «знизу».

Модернізація зверху передбачає пропонування державою та створення її інститутами, механізмів й інструментів реалізації, підтримки проектів інноваційної діяльності. Держава здійснює цілеспрямовану політику підтримки інституціональних умов для формування – розвитку інноваційно спрямованої моделі економіки. Модернізація «знизу» - поступова еволюція економічних відносин відповідно до мотивації безпосередніх їх учасників. У кожному з випадків створюються відповідні інститути інноваційної діяльності. Знову ж таки зазначимо, що головним інститутом інноваційної діяльності в ринковій економіці являється підприємство (фірма), адже акумулює можливості і мотивації створення інновацій. Цей інститут здійснює трансформації ресурсів у продукт, але прагне здійснювати їх з найменшими затратами, тобто запрограмований на інновації.

Функціонування господарських структур проходить за певного господарського порядку і на базі відповідних інституціональних умов. Інститути інноваційної діяльності створюють сприятливі умови перерозподілу і ефективного використання ресурсів, капіталу, праці в економіці, забезпечуючи якісно новий рівень розвитку суспільства й конкурентоспроможності економіки. Інноваційна діяльність, здійснювана в ринковій економіці є запорукою прогресу, тому ринок як визначне надбання інноваційно-спрямованих суспільних формаций дає можливість людству розвиватися, зосереджуючи акценти на ефективність суспільного буття в усіх його проявах передусім економічних [3].

Розглядаючи інститути інноваційної діяльності як базові чинники конкурентоспроможності слід наголосити на тому, що створення дієвих й прийнятних для суспільства інституціональних утворень є запорукою формування постіндустріальної економіки. Інституціональні умови є базисним чинником інтелектуалізації суспільно-економічних процесів. Інститути модифікують забезпечують активізацію у тому числі й інноваційних процесів, особливо в умовах сприятливого конкурентного ринку. У постіндустріальному суспільстві (економіці) інститути сформовані таким чином, що забезпечують всебічне накопичення і розвиток знань, а головною продуктивною силою стає інтелект, інформація. Саме ці чинники є рушіями розвитку масштабного інноваційного процесу в усіх галузях і сферах життєдіяльності людини.

Вивчаючи проблему інститутів інноваційної діяльності зазначимо, що саме вони формують мотиваційне поле розвитку забезпечуючи як обмеження так і можливості для економічних аспектів – суб'єктів інноваційного процесу. Зазначений висновок впливає з того, що інститути як консолідована сукупність правил, норм, традицій, які вважаємо інституціями, знаходяться у постійному динамічному розвитку. Він полягає у модифікації базисних і похідних інститутів до умов функціонування суспільно економічних процесів. Особливо даний аспект простежується у трансформаційних суспільствах. Інститути інноваційної діяльності утворюють середовище інституціональних умов, які структурують відносини учасників даного процесу на всіх етапах його проходження.

Вплив інститутів на інноваційний процес, до яких ми відносимо базисні і похідні або політичні, соціальні, економічні, полягає у розбудові держа-

вної карти здійснення інноваційної діяльності зацікавленими економічними суб'єктами, а також державного регулювання. Інноваційні процеси в економіці як і будь-які, підпадають під вплив інститутів, які продукують умови реалізації інновацій. Ці умови є детермінантами поведінки учасників ринку у сфері розвитку знань, їх капіталізації, а головне – створення й впровадження інновацій. Такими умовами слід вважати можливості, обмеження, правила, права, обов'язки, ролі, традиції.

Інституціональне забезпечення формує середовище, у якому з реалізуються дії зацікавлених суб'єктів. Проте, у цьому середовищі постійно відбуваються перетворення, тобто модернізаційні, структурні, організаційні зміни. Вони формують характер реалізації прав власності, конкурентні аспекти підприємництва, функціонування праці, управління. Таким чином, концепція розуміння теоретичних аспектів піднятої проблеми полягає в тому, що інституціональне забезпечення інноваційного процесу формує інституціональні умови, які у свою чергу надають цьому аспекту функціонування суспільно-економічної формації певної передбачуваності, впорядкованості, організованості.

Інститути, формуючи систему інновацій у розвитку суспільства, складають діалектичну єдність факторів, організацій, процесів, результатів як об'єктивного так і суб'єктивного характеру. Вони, у свою чергу, закріплені формально у нормативних актах і угодах, а також неформально в ментальних, поведінкових нормах. Наведені інституціональні утворення забезпечують функціональність інноваційного процесу на відповідному рівні, виступаючи стимулами або анти стимулами. Розглядаючи підняту проблему, зазначимо, що трансформаційні економіки, до яких належить й вітчизняна, по різному характеризуються з позиції інституційних змін. Проте вони однаково вважаються інституціонально нестабільними, особливо у випадку відсутності в них усвідомленого суспільством базису інституціоналізації трансплантованих інститутів. Саме таким ми вважаємо інноваційну діяльність в умовах конкурентного ринку.

Тобто, слід зазначити, що відсутність протягом тривалого періоду української дійсності традицій інноваційного процесу переслідує необхідність запозичення необхідних інституційних норм. Тому відбувається інституціональне реформування системи накопичення, поширення знань, перетворення їх на інноваційний продукт, а головне – інтелектуальний капітал і навпаки. Інституціональні зміни відбуваються повільно, але супроводжуються появою нових економічних агентів, які зацікавлені у розвитку інновацій – цього вимагає ринкова економіка. Проходить інституціональне закріплення зв'язків, які забезпечують взаємодію відповідних акторів, організацій, структур з метою отримання бажаних для суспільства результатів. Саме в означеному аспекті стану знаходиться інституціональне забезпечення інноваційних процесів у перехідних, трансформаційних економіках.

Розкриваючи теоретичні і методологічні засади інституціонального забезпечення інноваційних процесів в економіці звертаємо увагу на інститут інтелектуального підприємництва як систему нагромадження знань з пода-

льшим їх використанням у створенні інновацій. Інститут інтелектуального підприємництва слід віднести до інноваційної інфраструктури ринку, яка забезпечує акумулювання-розподіл науково-технологічного потенціалу і залучення в економіку інноваційно-орієнтованих інвестицій. Існування зазначеного інституту є неодмінною ознакою постіндустріального суспільства, прогресивного в аспекті інституціонального забезпечення інноваційних процесів економіці.

Об'єктивна реальність розвитку прогресивних економічних формацій підтверджує те, що процеси у розвитку людства є неодмінним шляхом прогресу. Результатом реалізації мотивів задоволення потреб є формування відповідних моделей інституціональних систем економічного розвитку, для яких характерне поєднання різних видів ресурсів й технологічних укладів. Однією із таких моделей інституціональних систем є постіндустріальне суспільство, базисом функціонування якого вважається постіндустріальна економіка. Зазначена модель, безперечно, є інноваційною за своїм змістом, адже в основу її розвитку покладено інтелектуальний капітал, тобто інформація і знання. Цей тип економіки найбільш прогресивний в аспекті наявності можливостей модернізації інституцій та стимулів в рамках всезагального соціально-економічного процесу. Причина полягає у переважанні значимості знань над капіталом, який відходить на другий план. Економіка і окремі її сфери як й інноваційна діяльність, потребує відповідного інституційного забезпечення.

Зосереджуючи увагу на нормативних актах, які регламентують інноваційну діяльність, висловлюємо думку про те, що вони в окремих положеннях виявилися дисфункціональними. Таким чином, інституційно-правове поле не забезпечує активізації створення відповідних економічних механізмів у сфері інновацій. Недостатня ефективність правових інститутів зумовлена проблемою їх адекватності інституціональним умовам функціонування економіки, ментальністю нації. Інституціональні умови інноваційної діяльності, створені існуючим інституційним забезпеченням, є головною передумовою у формуванні постіндустріальної економіки в Україні. Теорія постіндустріальної моделі економіки передбачає необхідність розбудови економіки знань заснованої на розвитку модельного та інституціонального капіталу, інновацій, інфраструктури, соціалізації працівників, сприятливих інституціональних умовах взаємодії цих факторів. Перетворення вітчизняної економіки на постіндустріальну неможливе без якісного перетворення інститутів суспільства і державного менеджменту. Лише у випадку збалансованої взаємодії щодо задоволення інтересів ринкових агентів загальний економічний і соціальний ефект буде на рівні бажаному для суспільства.

Висновки. Інституціональні аспекти інноваційної діяльності в економіці України характеризують існуючу модель розвитку ринкового механізму як інституційно неефективну. Така неефективність полягає у консервуванні інститутів минулої української дійсності на кшталт невизнання землі капіталом, незавершеності інституціоналізації приватної власності до ринкових умов, що у свою чергу стримує капіталізацію знань, справляє демотивуючий

вплив на учасників інноваційного процесу, продукуючи кризові явища. Особливо це стосується аграрної сфери як найбільш консервативного сегменту економіки. Дослідження і практичні умови показують, що інституціональна система економіки в Україні є незбалансованою, що проявляється як на рівні базисних (власність, влада, управління, праця), так і похідних інститутів (ціна, конкуренція, підприємництво, регулювання). Проблеми економіки доповнюються проблемами адаптації суспільних і недоформованістю правових інститутів, що разом зі станом науки, освіти, деградацією продуктивних та виробничих відносин роблять інноваційну модель постіндустріального типу поки що недосяжною для України.

Список використаних джерел:

1. Мамедов О.Ю. Тайна инновационной экономики – в ее инновационной организации! //О.Ю. Мамедов / Экономический вестник Ростовского государственного университета, 2009. –Т.7, №2. – с. 5-8.

2. Саблук П. Т. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект : монографія / П. Т Саблук. ; ННЦ Ін-т аграр. економіки. - К. : ННЦ ІАЕ, 2010. – С. 140-155:

3. Попов Є.В. Институциональный анализ процессов производства новых знаний [Электронный ресурс] / Є.В.Попов, М.В.Власов – Режим доступа: <http://www.ecsocman.edu.ru>

4. Шпикуляк О.Г. Институціональне забезпечення розвитку та регулювання аграрного ринку: аналітична оцінка / О.Г. Шпикуляк. – Економіка АПК, 2010, №4. – С. 150-157.

Рецензент – д.е.н., професор Махмудов Х. З.

УДК 636.4

ВПЛИВ ЯКОСТІ МАТОЧНОГО ГУРТУ ТА ОПЕРАТИВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ КОРМІВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА СВИНИНИ

Лоза А.А., аспірант

Полтавська державна аграрна академія

Описано спрощений прискорений метод оцінки технологічно-економічних показників виробництва свинини на фермах промислового типу в системі ринкових відносин.

This article describes a simplified method of accelerated evaluation of technological and economic parameters of pig production on industrial farms in a system of market relations.

Постановка проблеми. Проблема забезпечення населення в продуктах харчування неможливо вирішити без інтенсивного розвитку галузі тваринництва і в першу чергу свинарства, що, в свою чергу, обумовлюється його біологічними особливостями.

Свинарство, як український бренд, на жаль переживає зараз не кращі часи. Навіть в радянський період при екстенсивних технологіях виробництва в деякі роки вирощування свинини в живій вазі досягало на душу населення науково обґрунтованих норм – 30-31 кг, в той час, як тепер – десь біля 13 кг, або в 2,5 разу менше, тобто напрошується висновок про гостру необхідність відновлення галузі до науково обґрунтованих норм, а на перспективу – і до